

Aleksanterin teatterin Pro Patria-taulu

Keisari Aleksanteri II:n mukaan nimetty, Bulevardin ja Albertinkadun kulmaan vuonna 1879 valmistunut teatteri oli alkujaan venäläinen valtionteatteri, jonka tehtävänä oli tarjota viihdykettä Helsingissä olleille venäläisille sotilaille ja virkamiehille.

Sotilasperinteet ovat muutenkin osa teatteria, kirjaimellisesti: sen rakentamiseen käytettiin kiviä Ahvenanmaalla sijainneesta Bomarsundin linnoituksesta.

Venäläisten poistuttua Suomesta vuonna 1919 teatterirakennus luovutettiin Suomalaisen oopperan (myöhemmin Suomen Kansallisooppera) käyttöön ja se toimi oopperatalona vuoteen 1993 saakka, jolloin Töölöön valmistui Helsingin uusi oopperatalo.

Sota koetteli niin Aleksanterin teatteria kuin sen väkeä monella lailla: talvisodan 30.11.1939 aloittanut Helsingin pommitus teki tuhoaan myös oopperatalossa niiden särkiessä mm. suurimman osan sen ikkunoista, sama oli tilanne jatkosodassa Helsinkiin helmikuussa 1944 kohdistuneissa suurpommituksissa. Talvisodan tuhojen jäljiltä mittavat korjaustyöt päästiin aloittamaan keväällä 1940, mutta kesällä 1941 syttynyt jatkosota pisti kaiken taas uusiksi, kun suuri osa teatterin väestä sai kutsun rintamalle isänmaan taiston tueksi. Henkilöstön lisäksi myös kaikesta muusta oli pulaa,

mutta myös sotavuosina se pyrki tarjoamaan ihmisille edes hetkeksi pakopaikan arjesta ja olikin täynnä melkein jokainen näytös.

Kuusi oopperalaista ei enää koskaan palannut teatterinsa sadunhohtoiseen maailmaan. Viisi heistä kaatui talvisodassa ja yksi jatkosodassa. Heidän perinnöstään, jonka ansiosta suomalainen ja suomenkielinen kulttuuri saa elää tänäkin päivänä, muistuttaa Aleksanterin teatterin aulasta löytyvä Pro Patria-taulu. Tässä ovat heidän tarinansa.

Richard Aroniemi

Talvisodassa Kenttätykistörykmentti 3:n joukoissa taistellut **Richard Aroniemi** oli kuolleessaan 24-vuotias eikä ollut vielä naimisiinkaan ehtinyt. Ylioppilaaksi nokialaisnuorukainen oli kirjoittanut Tampereen klassillisesta lyseosta keväällä 1936 ja opiskeli nyt Helsingin yliopistossa valtiotieteitä. Musiikin ystävänä tunnetun Aroniemen laulajanura oli alkanut Pohjois-Pirkkalan kirkkokuorosta. Kuusi vuotta myöhemmin hänet kiinnitettiin Suomalaiseen Oopperaan. Musiikin lisäksi Aroniemi oli myös kielten erikoislahjakkuus, jota viehättivät erityisesti vähän erikoisemmat kielet. Italiankin mies hallitsi niin hyvin, että toimi Suomessa 1937 pidetyissä ammunnan MM-kilpailuissa Italian joukkueen tulkkina!

Asevelvollisuutensa hän suoritti vuosina 1936–1937 Kenttätykistörykmentti 2:ssa ja oli Reserviupseerikoulun kurssin 35 satoa. Sodassa hän palveli KTR 6:ssa ja KTR 3:ssa, jälkimmäisessä huoltopäällikkönä, adjutanttina ja lopuksi tulenjohtajana. Rintamalta kirjoittamassaan kirjeessä hän muistutti, miksi nyt oltiin siellä, missä oltiin. ”Kaikki hyvin, kun vain Suomen on hyvin. Kiitän kirjeestäsi hetkellä, joka on elämäni merkityksellisin. Henkikultani ei maksa tunnin kuluttua kuin yhden laukauksen. Siitä huolimatta olen reipas ja iloinen, että voin sen antaa oikean ja ainoan asiamme puolesta.”

Sen hän osoitti myös toimissaan.

Näykinjärven taisteluissa hän oli, kuultuaan erään vänrikin haavoittumisesta, siirtynyt haavoittuneen paikalle, koska vihollisen toiminta hänen omalla lohkollaan oli silloin hiljaista. Näykinjärvellä hän myös kaatui 18.2.1940. Kotiin eivät omaiset kaatunutta vänrikkiään koskaan saaneet, sillä hänen ruumiinsa jäi kentälle.

Kirkkonummelta kotoisin oleva sokerileipuri **Erkki Puukko** syntyi heinäkuussa 1903, joten Talvisodan syttyessä hän oli ”jo” 36. Talvisotaan hän lähti Jalkaväkirykmentti 61:n II pataljoonassa. 1. Täydennysjalkaväkirykmenttinäkin tunnettu yksikkö lähetettiin Taipaleeseen 16.2.1940. Puukon pataljoona sijoitettiin Suvannon alalohkole.

Taipaleella jo olleet konkarit nimesivät uudet tulokkaat ”Posliinipojiksi” – nämä kun olivat varustautuneet talviseen sodankäyntiin putipuhtain lumiasuin sekä valkoisiksi maalatuin suksin. Jopa aseiden puuosat oli maalattu valkeiksi maastoutumisen maksimoimiseksi. Kaikkein ei voi kuitenkaan varautua: neljä päivää myöhemmin sotamies Puukko kaatui. Hänet haudattiin Helsinkiin Hietaniemen hautausmaalle, hautapaikkaan 457.

Erkki Puukko

Sitä, miksi hänen nimensä löytyy Aleksanterin teatterin taulusta, ei tiedetä edes oopperalla. Ehkä ravintolatoiminta oli ulkoistettu ja Puukko toimi siellä yrittäjänä? Toinen vaihtoehto on se, että hän toimi Oopperassa avustajana (joka selittäisi sen, ettei hänen nimeään löydy henkilöstörekistereistä).

Jaakko Sola

Heinäkuussa 1913 helsinkiläisen kulttuuriperheen nuorimpana poikana syntynyt **Jaakko Sola** tuli tunnetuksi mm. lauluyhtye Metrokvartetin riveistä. Musikaalisuuden ja taiteellisuuden sotamies sai jo verenperintönään, sillä hänen isänsä oli oopperalaulaja Wäinö Sola ja äitinsä näyttelijä Elli Sola.

Hänet tunteneet muistavat Solan ahkerana nuorukaisena ja sitä hän olikin: ylioppilaaksi keväällä 1932 kirjoittanut Sola jatkoi opintojaan yliopistoon samana syksynä, opiskeli ohessa myös yksinlaulua Sibelius-Akatemiassa, lauloi osakuntansa (ESO) kuorossa ja oli mukana isänsä johtaman oopperaluokan toiminnassa. Ei tuntunut olevan mitään, mitä hän ei olisi osannut: mies harrasti kieliä, käsikirjoitti, ohjasi, näytteli ja lauloi.

Lupaavan lahjakkuuden elämä päättyi talvisodan taisteluissa Taipaleenjoella 29.2.1940, missä hänet todettiin kadonneeksi ja julistettiin tämän jälkeen kaatuneeksi. Uutiset otettiin kotona vastaan raskain sydämin: ei ollut kauaa siitä, kun perheen tytär oli menehtynyt turberkuloosiin. Suru vain jatkui: vain reilu viikko Jaakon kaatumisen jälkeen kotiin tuli tieto esikoisen Pentin vaikeasta haavoittumisesta, jotka johtivat hänen kuolemaansa myöhemmin keväällä. Solan ruumis löydettiin vasta syksyllä 1941 ja haudaus toimitettiin Hietaniemessä (hautapaikka K-4-5-106a) 24.9.1941 oopperan kuorolaisten laulaessa Sotarukouksen ja Finlandia-hymnin.

Gösta Wahlström

Lokakuussa 1903 syntynyt **Gösta Wahlström** oli paljasjalkainen helsinkiläinen hänkin. Hänen sotapolkunsu vei hänet talvisotaan ja Erillispataljoona 19:ään. Pataljoonan konekiväärikomppaniassa palvelleella Wahlströmillä olivat kädentaidot hallussaan: siviiliammattiltaan hän oli nimittäin sateenvarjontekijä. Aleksanterin teatterissa hän ei kuitenkaan ole työskennellyt tarpeistossa, vaan on mitä ilmeisemmin ollut kulttuuriharrastuksen kautta Oopperaan päätyneet palkaton avustaja. Sotamies Wahlström haavoittui 26.2.1940 Koivistossa vaikeasti ja kuoli kaksi päivää myöhemmin.

Hänet on haudattu Helsingin Hietaniemeen, josta hänen hautapaikkansa löytyy numerolla 158.

Vileniuksena syntynyt, mutta myöhemmin sukunimensä muuttanut **Aarno Varvio** oli siviilissä vahtimestari. Teatterilla hänen kuitenkin arvioidaan toimineen palkattomana avustajana, sillä työntekijärekestereistä häntä ei löydy. Esittävät taiteet vetivät nuorukaista puoleensa ja hän oli ehtinyt toimia avustajana muutamassa suomalaisessa elokuvassakin. Viimeisintä niistä hän ei kuitenkaan itse koskaan ehtinyt nähdä, sillä ensi-iltansa SF-paraati sai vasta kaksi kuukautta talvisodan päättymisen jälkeen, jolloin 21-vuotias näyttelijänalku oli jo poissa.

Korpraali Vilenius kaatui 24.2. 1940 kaksi päivää aikaisemmin alkaneissa raskaissa Pitkänrannan alueen taisteluissa, jotka kestivät talvisodan päättymispäivään saakka. Varvion ruumista ei löydetty, vaan hän on yksi tuhansista kentälle jääneistä. "Kentälle jääneenä tai poissaolevana" hänet siunattiin Helsingin Hietaniemeen hautapaikkaan KM 596.

Aarno Varvio

Robert Nikko

Vaasalaissyntyinen **Robert Nikko** hurmasi yleisönsä tanssitaiteensa lisäksi myös eksoottisella ulkonäöllään. Eksoottinen oli myös hänen varsinainen (ensimmäinen) nimensä: se oli nimittäin Riemu. Oopperassa hän tanssi vuosina 1935-1941, jonka aikana häntä saatiin ihastella lavalla 27 eri esityksessä ja 111 roolissa. Näistä 27 oli Tuhkimon. Hänen viimeiseksi esiintymisekseen jäi 5.6. 1940 järjestetty Baletti-ilta.

Talvisodalta välttynyt korpraali Nikko taisteli jatkosodassa Jalkaväkirykmentti 57:n konekiväärikomppaniassa ja kaatui 14.9.1941 Valkeasaarella, jonka komppania oli neljä päivää aikaisemmin vallannut. Kolme viikkoa aikaisemmin hän oli täyttänyt 33. "Vihollinen erittäin aktiivinen, rautatien puolella klo 18.45 jo neljäs hyökkäysalto

menossa. Lentohyökkäys klo 16–16.15” kertovat sotapäiväkirjat. Rykmentin tappiot tuolta päivältä oli 14 kaatunutta, 38 haavoittunutta ja 1 kadonnut. Hänet on haudattu Helsingin Hietaniemeen, hautapaikkaan 1103.

